

utskeppas och som åt andra länders åkerjord gifver den fruktbarhet, som den beröfvat vår egen, blefve förvandlad till alkokol och i den formen utförd.

Så länge bränvinstillverkningen är högt beskattad, kan emellertid export af sprit icke ifrågakomma, med mindre en fullständig skatte-restitution eger rum och tillverkaren eller exportören likaledes godtgöres med något belopp utöfver den i förskott erlagda skatten, motsvarande dels ränta derå, dels leakage, undermål m. m. dylikt, detta belopp så afpassadt, att spriten, då den blifvit för export inlastad, icke må stå till högre pris än om densamma hade tillverkats under fullkomlig frihet för skatt och utan besvärande kontroller. Om man antager, att skatten fortfarande, såsom hittills, kommer att utgå med 60 öre per kanna, och att denna skatt, jemte öfriga ofvan antydda kostnader skola genom stadgad drawback vid export af bränvin godtgöras, så erfordras dertill minst ett belopp, som med 10 öre öfverstiger skatten, hvaremot, om skatten höjes till 75 öre, $12\frac{1}{2}$ öre dertill erfordras. Mitt förslag är således:

att för hvarje kanna sprit eller bränvin om 50 proc. styrka, som under behörig kontroll till utlandet exporteras, utbetalas till exportören, om skatten å tillverkningen är 60 öre eller derunder, 70 öre, samt, om skatten höjes till 75 öre, $87\frac{1}{2}$ öre.

Stockholm den 22 Januari 1867.

Axel Odelberg.

N:o 14.

Af Herr Hasselrot, rörande folkskoleväsendet.

Det torde numera anses för en obestridlig sanning, att, likasom ett folks lycka och välbefinnande till väsendtlig del beror på den grad af upplysning och sedlighet, hvarpå det sig befinner, den enskildes väl är beroende af det mått af bildning, vett och dygd han kunnat förvärfva samt att följaktligen mannens lycka och framtida väl till stor del beror på den uppfostran han erhållit, på arten och graden af den gudsfruktan och de kunskaper barnet och ynglingen bibringats.

Om detta är en sanning, följer deraf, att folkskolan, som för folket i allmänhet, näst hemmet, är den bildningsanstalt, der barnet och ynglingen skall fostras till vett och till dygd, har sin stora betydelse vid utvecklingen af ett folks andliga krafter. Denna institution, som i sig innebär fröet till en välsignelserik framtid för vårt folk, har ock af Regering och folk omfattats med all huldhet och välvilja. Den har dock icke ännu vunnit den utbildning och stadga, den bör hafva för att fylla sitt stora ändamål: att bibringa gudsfruktan, upplysning och medborgerlig dygd åt ett folk, som har rättigheten att styra sig sjelft.

Genom den inspektion af folkskolan, som under sednare tider utöfvats ej mindre af Staten än af en del landsting, har den upplysning nemligen vunnits, att folkskolan på många orter icke är hvad den kunde och borde vara, samt att den i allmänhet icke motsvarar de billiga anspråk, man på grund af 1842 års folkskolestadga på den eger.

Ja! man har erfarit att på många orter undervisningen i folkskolan sällan sträcker sig utöfver inhemtandet af bildningens medel — färdigheten att läsa, skriva och räkna, men icke till bildningen sjelf, så att endast ett litet fåtal af allmogens barn fått lära något af de till allmän medborgerlig bildning hörande nödiga kunskapsämnen, såsom, utom religionskunskap, historia, geografi, modersmålets skrifvande, naturlära, de allmänna begreppen af geometri samt ytors uppmätning och afvägning, linieteckning m. m.

De väsendtligaste hindren för folkskolans lyftning synes mig ligga dels i dess styrelse, dels i dess organisation, dels ock i bristande medel.

Hvad styrelsen angår har genom den inspektion af folkskolorna, som Elfsborgs läns landsting utöfvat, den erfarenhet vunnits, att stadgandet i 2 § af 1842 års skolstadga, att pastor ovilkorligen skall vara ordförande i skolstyrelsen, icke varit gagneligt.

Genom detta stadgande kommer ledningen af och tillsynen vid folkskolan att bero af pastors enskilda personlighet, hans liknöjdhet för eller fördom emot tidens fordringar på folkbildningen, hans ålder, ledighet från andra göromål och fysiska krafter, hvilka, der skolorna äro flera, icke alltid kunna vara för behofvet tillräckliga; och lika villigt som man med tacksamhet bör erkänna, att folkskolor i allmänhet i presten har sin rätte och bäste målsman, lika visst har erfarenheten ådagalagt, att förhållandet icke allestädes är sådant; men enär folkskolans väl icke bör bero af dylika nyss anmärkta tillfälligheter, synes mig vara af vigt, att stadgandet i nämnda § af skolstadgan sålunda ändras, att till ordförande i skolstyrelse utses den person, ehvad han är prest eller ej, som inom distriktet dertill anses lämpligast, men att pastor, som fortfarande bör vara skolans inspektor, skall vara sjelfskrifven ledamot af skolstyrelsen, med rätt och skyldighet för honom, om han finner beslut, som af skolstyrelsen fattas, stridande med lag eller skolans gagn, att underställa beslutet vederbörande myndighets pröfning.

Hvad organisationen beträffar vågar jag såsom ett fel anmärka, att i stadgan icke finnes ovillkorligen föreskrifvet, att i hvarje skoldistrikt, det må bestå af en eller flera socknar, skall finnas minst en fast skola samt derutöfver så många småskolor, som behofvet påkallar. Det i skolstadgan härifrån medgifna undantag och rättigheten att besörja barnundervisningen i flyttbara skolor må hafva varit berättigadt år 1842; men är det icke nu. Om med folkskolor skall vinnas dess mål, allmän medborgerlig bildning, är påtagligt, att den måste vara fast med oafbruten verksamhet under lästerminerna samt att läraren i den fasta skolan befrias från bokstafsundervisning och stafning. Folkskolan, som bör afse den egentliga folkbildningen, är nu, sådan den på de flesta ställen är inrättad, ej annat än en innanläsningsanstalt; och ett enda barn, som, sysselsatt med stafning, fordrar lärarens omedelbara undervisning, kan, sedan monitörs-systemet numera är öfvergifvet, i väsendtlig mån förringa eller förstöra nyttan af de öfrigas skolgång.

Om folkskolan alltså skall medföra det gagn man önskar, måste skolläraren befrias från bibringandet af den första färdigheten i innanläsning och skrifning genom ovillkorligt stadgande, om småskolors inrättande i tillräckligt antal för särskilda distrikter och genom bestämmande af ett visst mått af kunskap för intagande i den egentliga folkskolan.

För småskolors inrättande förefinnes dessutom ett annat lika giltigt skäl. Då man nemligen icke lär kunna begära att i allmänhet mer än en fast skola inrättas i hvarje skoldistrikt, men dessa ofta hafva den utsträckning att de yttersta hemman derinom, äfven om den fasta skolan har ett centralt läge, ligga två à tre qvarts mil från skolan, samt man icke ens kan ifrågasätta att barn af sju eller åtta års ålder i alla årstider flera dagar i veckan skola vandra denna långa väg till och från skolan, så uppstår redan här af ett oafvisligt behof af småskolor; och dessa äro påtagligen alldeles oundgängliga för folkskoleundervisningens framgång.

Såsom brister i skolstadgan tillåter jag mig äfven anmärka att densamma icke ovillkorligt påbjuder att gossarne i skolan öfvas i gymnastik, exercis och krigiska lekar och att undervisning lemnas i trädgårdsodling samt att för sådant ändamål och ej för lärarens enskilda behof vid hvarje fast skola skall finnas planteringsland tjenligt till trädgårdsskötsel, och anser jag mig icke behöfva inom denna högt ärade Kammare utveckla skälen för behöfligheten af dessa stadganden.

Såsom ett slutligt mål, till hvilket man i fråga om undervisningen i allmänhet bör sträfva, synes mig vara, att undervisningen i folkskolan och de första klasserna af elementarläroverken sammanföres och ordnas sålunda att de två lägsta klasserna i sistnämnda läroverk indragas och ersättas af folkskolor, som organiseras så, att lärjungar, som genomgått den, kunna intagas i elementar-

skolans första klass, hvilken då bör motsvara den nuvarande tredje med någon omflyttning af läroämnena, så att t. ex. Tyska språket först förekommer i denna klass.

Många och stora fördelar skulle utan tvifvel härigenom vinnas, såsom en närmare sammanslutning af samhällsklasserna, en betydlig minskning af de olägenheter, hvaraf elementarläroverken nu lida till följe af öfverbefolkning i skolorna och deraf uppkommande brist på utrymme och lärarekrafter, besparing af kostnader för den enskilde och för Staten, enär barnen i de späda åren då ej behöfde skickas från hemmet och den kostnad, som nu utgår dels till läraren i elementarläroverkens mindre klasser och dels till tvåklassiga läroverk, hvilka då såsom öfverflödiga kunde indragas, skulle kunna besparas och användas till utbildning af folkskolan; men då dessa måhända icke ännu hunnit den utveckling att förslaget för närvarande låter sig genomföras, har jag endast velat på detta sätt antyda min åsigt i ämnet.

Men äfven till den organisation af folkskolan, som jag för närvarande anser nödig, saknar folket, tryckt af skattebördor, såsom det nu är, erforderliga tillgångar, äfven om dervid i beräkning toges de ej obetydliga bidrag, som af Staten för närvarande till folkskolor lemnas; och ehuru jag lika mycket som någon annan inser nödvändigheten för såväl den enskilde som Staten att under nu förhanden varande brydsamma förhållanden iakttaga all möjlig sparsamhet, synes det mig dock klart, att njuget här vore slöseri eller ett förspillande af nationens andliga krafter, hvilka, för hvarje stat lifsnödvändiga, äro det i ännu högre grad för en mindre; och jag anser följaktligen af nöden att Staten ännu kraftigare än förr bispringer folket med ordnande af dees folkskoleväsende, dervid det torde finnas lämpligast att Staten för detta ändamål till kommunerna afstår hela den pressande skyddsafgiften, deröfver anslag fortfarande såsom hittills torde blifva nödiga för att understödja fattiga församlingar vid upprätthållandet af deras folkskolor. Såsom ett bevis uppå huru ojemnt denna tunga faller och följaktligen huru angeläget det är att ett anslag lemnas till utjemnande af denna olikhet, beder jag att få nämna, att, då hvarje hemman i en socken af det pastorat jag tillhör, och der ett hemmans medelvärde ej kan skattas högre än till 10,000 å 12,000 R:dr, till folkskolan årligen betalar öfver 40 R:dr, ett hemman i det rikare Wadsbo härad af Skaraborgs län, der hemmansvärdet är fyradubbelt högre, till folkskolan ej skattar mer än 10 R:dr, och synes det mig följaktligen vara billigt att vid fördelningen af anslagen till folkskolor afseende i sådana förhållanden bör fästas, så att åtminstone någon del af dessa medel användas till utjemnande af dylika missförhållanden.

Under anhållan, att få till vederbörligt Utskott remitterade mina förslag om ändring i Kongl. Stadgan om folkundervisningen den 10 Juni 1842 och i Kongl. Förordningen om kyrkostämma, kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862 i fråga om ordförande i skolstyrelse och skolråd samt om anslag af allmänna medel till folkskoleväsendets befrämjande, får jag således värdsamt föreslå:

Att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet begära bestämda föreskrifter i skolstadgan i följande hänseenden, nemligen:

- 1:o att i hvarje skoldistrikt skall vara minst en fast skola med vederbörligen godkänd lärare och derjemte minst en småskola eller flera sådana, eftersom behofvet påkallar;
- 2:o att ett bestämdt kunskapsmått må fastställas såsom vilkor för inträde i den fasta skolan;
- 3:o att alla gossar i den fasta skolan öfvas i gymnastik, exercis, vapenöfning, vändningar, rörelser och marcher;
- 4:o att alla barn i den fasta skolan lemnas undervisning i trädgårdsodling samt träds uppdragande, plantering, vård och förädling;
- 5:o att för sådant ändamål vid hvarje fast skola skall finnas planteringsland tjenligt till trädgårdsodling; och
- 6:o att, om förestående framställningar godkännas, Kongl. Maj:t behagade uti en ny Stadga om folkundervisningen sammanföra alla dit hörande föreskrifter.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles vördsamt.

Stockholm den 22 Januari 1867.

Carl Hasselrot.

N:o 15.

Af Herr Hasselrot, ang. öfverlemnande af hela den personliga skyddsafgiften till folkskolornas behof.

Det torde numera anses för en obestridlig sanning, att, likasom ett folks lycka och välbefinnande till väsendtlig del beror på den grad af upplysning och sedlighet, hvarpå det sig befinner, den enskildes väl är beroende af det mått af bildning, vett och dygd han kunnat förvärfva samt att följaktligen mannens lycka och framtida väl till stor del beror på den uppfostran han erhållit,

på